

## תמצית דברים בפני וועדת המקצוע היסטוריה

גדי ראונר

ביום חמישי האחרון (21 בנובמבר 2007) הוזמנתי לוועדת המקצוע כדי להסביר את דעותיי בנוגע להוראת היסטוריה ולבחינת הבגרות. להלן תמצית הדברים שנאמרו על-ידי.

בנוגע להוראת היסטוריה מה שמניע אותי בשנים האחרונות הוא הפער הקיים בין ההצהרות המצויות במסמך תכנית הלימודים של המקצוע (המעטפת הרעיונית) לבין מעשי ההוראה בפועל של המורים.

1. לעניות דעתי הפער הזה יכול לנבוע משתי סיבות:  
הסיבה הראשונה קשורה דווקא לנושא המחקר שלי: קיים אצל המורה מודל מנטלי מסורתי של מהי למידה אצל התלמיד, מודל אשר מכתב את דרך ההוראה שלו בפועל. המודל הזה הוא עקשן ואינו ממתחשב במטרות הוראת המקצוע או בתיאוריות חדשות של מהי למידה משמעותית. הוא לא מושפע מהידעה כי קיימות דרכי הוראה מגוונות ופעילות.  
אני יוצא כעת נגד אותן מסקנות כמעט דטרמיניסטיות אשר הגעתי אליהן בסוף המחקר.

2. הסיבה השנייה קשורה להערכת ההישגים הלימודים של המקצוע בדמותה של בחינת הבגרות. הבחינה מורכבת ברובה משאלות הדורשות ידע ברמת בלום מספר 1 וכדי לענות עליהן בהצלחה מספיק להיות בעל זיכרון טוב. זאת למידת שינון ותו לא, אשר אינה מטפחת שום חשיבה היסטורית ולא נוגעת כמעט באף מטרות מתכנית הלימודים.

3. כנגד מציאות זו יוצאת פרופסור ענת זוהר, יו"ר המזכירות הפדגוגית, במדיניותה האופק הפדגוגי. בלי להזניח את מטעני הידע והחומר הלימודי, אבל מתוך כוונה לפתח ולטפח באמצעותו פונקציות קוגניטיביות ברמה גבוהה: הבנת עקרונות ויישומם במקרים אחרים, יכולת לבצע ניתוח ע"י

פירוק לגורמים, הבאת משמעויות ברמה אישית, פתרונות יצירתיים, טיפוח האמפתיה, החשיבה הביקורתית, החשיבה הסיבתית ועוד.

4. במעטפת הרעיונית שלה מבטיחה תכנית הלימודים בהיסטוריה להגיע למימוש מטרות שונות. קיימות 5 קבוצות של מטרות הנעות מהכרת האירועים המרכזיים בהיסטוריה, דרך טיפוח החשיבה ורכישת מיומנויות, ועד הרצון לטפח את היכולת של הלומד לשפוט אירועים היסטוריים על סמך ערכים (כגון, סובלנות, פלורליזם) וגם התמודדות עם הזהות הלאומית ועם הזיכרון הקולקטיבי של העם והמדינה. בנוסף למטרות...יש המלצות לדרכי הוראה: למידה פעילה, דיונים, משחקי תפקידים, עבודות חקר, שימוש בסרטים ובמחשב. כמו כן, קיימת התייחסות להערכה: מטלות ביצוע, תלקיט, תיעוד, רפלקציה וגם מבחנים.

5. אלא שבשונה ממה שהתכנית מצהירה ומבקשת להשיג, המציאות שונה לגמרי: מורים מצמצמים את המטרות רק למטרה הראשונה (היכרות האירועים ההיסטוריים). דרך ההוראה הנהוגה היא ההסבר הפרונטלי ודרך ההערכה המקובלת, המבחן באמצעות שאלות ידע- זיכרון.

הבנתי כי שיטת ההערכה הנהוגה בפועל (בחינת הבגרות) היא זו שמכתיבה וקובעת את דרכי ההוראה של המורים שהן הקובעות את דרכי הלמידה של התלמיד.

לכן חשבתי שיש טעם לנסות ולשנות את השאלות והמטלות של בחינת הבגרות ברוח ההצהרות המקדמות שקיימות בתכנית הלימודים. יש צורך לבצע התאמה בין התכנית לבין הבחינה.

6. אני מסכים עם דבריה של פרופ' זוהר לגבי הכנסת שינוי. על סמך הניסיון שקיים ברפורמה הלימודית במדעי הטבע, היא מציעה לקחת בחשבון 3 גורמים:

- תכנית הלימודים
- השתלמויות המורים

• דרכי ההערכה

אני חוזר ואומר שתכנית הלימודים בהצהרותיה ובתכניה המחודשים, אין לגעת בה; אני יודע שקיימת היערכות להשתלמויות מורים בהתאם לרוח הפדגוגית החדשה וכל מה שנותר הוא להתמודד עם המרכיב האחרון: בחינת הבגרות

7. לכן ניסחתי טופס בגרות אלטרנטיבי שבנוי משאלות ומטלות על סמך המטרות של לימוד המקצוע כפי שנוסחו בתכנית הלימודים. הטופס הוא בגדר נייר עבודה וטייטה לדיון פרטני והנני סבור כי יש הרבה מה לדבר עליו בפורטות.

8. לסיכום – אני חושב שהגיע הזמן להחזיר לקליו, המוזה של ההיסטוריה, את יופייה ואת קסמיה באמצעות הוראה אשר תואמת את מהותה: היסטוריות, ריבוי פרשנויות, חיפוש משמעויות ורלוונטיות. אני חושב שמגיע למורים ולתלמידים לעסוק בהוראה ובלמידה בעלי משמעויות ופוריות חשיבתית.

ולכן: זו השעה להתחיל לבצע את ההתאמה ואת השינוי בבחינת הבגרות ברוח טיפוח החשיבה ההיסטורית.